

Laatukriteerit väkivallan ehkäisy- ja katkaisu- ohjelmille

Laatukriteerit väkivallan ehkäisy- ja katkaisu- ohjelmille

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Oikeusministeriö

CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-400-478-7

ISSN pdf: 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Laatukriteerit väkivallan ehkäisy- ja katkaisuohjelmille

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:36	Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö	
Tekijä/t	Minna Piispa, Aaro Beuker, Jonna Brandt, Sanna Kohvakka, Heidi Lind, Martta October	
Kieli	suomi	Sivumäärä 31
Tiivistelmä	<p>Oikeusministeriölle on osoitettu hallitusohjelmassa rahoitus kolmivuotiseen hankkeeseen rikosten ennaltaehkäisyn tehostamiseksi. Hankkeen tavoitteena on kehittää hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti rikoksia ennaltaehkäiseviä palveluja ja niihin ohjautumista. Oikeusministeriö asetti 1.12.2019 lukien rikoksia ennalta ehkäisevän hankkeen, ja sille ohjausryhmän. Hankkeen ohjausryhmä puolestaan asetti työnsä tueksi projektiryhmän valmistelemaan väkivalta- ja seksuaalirikollisille tarkoitettujen ohjelmien kehittämistä. Kyseisen projektiryhmän yhtenä tehtävänä on laatia hankkeiden päätyttyä kuntoutusohjelman laadullinen kriteeristö ja mallintaa palveluohjaus.</p> <p>Laatukriteerien tavoitteena on auttaa väkivallan tekijöille suunnattujen katkaisuohjelmien tarjoajia suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa hyvien käytäntöjen mukaisesti ja turvata laadukkaat ja yhdenvertaiset palvelut kaikille niitä tarvitseville valtakunnallisesti. Palvelun tilaaja voi kriteereiden avulla määritellä, mitä ohjelmalta ja sen tuottajalta edellytetään ja miten toimintaa tulee seurata.</p>	
Asiasanat	rikoksen uusiminen, kuntoutus, ennaltaehkäisy, moniammatillisuus	
ISBN PDF	978-952-400-478-7	ISSN PDF 2490-1172
Asianumero	VN/13536/2020	Hankenumero OM037:00/2019
Julkaisun osoite	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-478-7	

Kvalitetskriterier för program för förebyggande och avbrytande av våld

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2022:36	Tema	Betänkanden och utlåtanden
Utgivare	Justitieministeriet	
Författare	Minna Piispa, Aaro Beuker, Jonna Brandt, Sanna Kohvakka, Heidi Lind, Martta October	
Språk	Sidantal	31
Referat	<p>I regeringsprogrammet har justitieministeriet anvisats finansiering för att effektivisera förebyggandet av brott genom ett treårigt projekt. Målet med projektet är i enlighet med regeringsprogrammet att utveckla brottsförebyggande tjänster och tillgängligheten till dessa tjänster. Justitieministeriet tillsatte den 1 december 2019 ett brottsförebyggande projekt och en styrgrupp för projektet. Som stöd för sitt arbete tillsatte projektstyrgruppen i sin tur en projektgrupp för att bereda utvecklingen av program avsedda för vålds- och sexualbrottslingar. En av projektgruppens uppgifter är att efter att projekten avslutats utarbeta kvalitativa kriterier för ett rehabiliteringsprogram och att utforma servicehandledning.</p> <p>Syftet med kvalitetskriterierna är att hjälpa dem som erbjuder program för avbrytande av våld att planera och genomföra verksamheten enligt god praxis och att säkerställa högklassiga och jämlika tjänster på riksnivå för alla som behöver dem. Den som beställer tjänsterna kan med hjälp av kriterierna avgöra vad som förutsätts av programmen och programproducenten och hur verksamheten ska följas upp.</p>	
Nyckelord	återfall i brott, rehabilitering, förebyggande, multiprofessionalitet	
ISBN PDF	978-952-400-478-7	ISSN PDF 2490-1172
Ärendenr.	VN/13536/2020	Projektnr. OM037:00/2019
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-478-7	

Sisältö

1	Johdanto	7
2	Viranomaisten rooli väkivallan katkaisussa	10
2.1	Kansainvälinen lainsäädäntö ja suositukset	10
2.2	Palveluun ohjaamista koskevat ohjeistukset	11
2.2.1	Sosiaali- ja terveyssektori	12
2.2.2	Poliisi	15
2.2.3	Rikosseuraamuslaitos	16
3	Laatukriteerit	17
3.1	Palvelun tarjoajalle asetetut kriteerit	17
3.1.1	Henkilöstön koulutus ja asiantuntemus	17
3.1.2	Dokumentointi ja seuranta	19
3.1.3	Moninaisuuden ja yhdenvertaisuuden huomioiminen palvelussa	20
3.1.4	Moniammatillinen työskentely	21
3.2	Väkivallan katkaisuohtelman laatukriteerit	22
3.2.1	Systemaattinen ja tutkimukseen perustuva työmenetelmä	23
3.2.2	Asiakkaan tarpeiden arviointi ja tarpeen mukainen väkivallan katkaisu	24
3.2.3	Väkivaltaisen käyttäytymisen riskinarviointi	25
3.2.4	Uhrin turvallisuus ja palveluiden yhteensovittaminen	26
3.2.5	Lasten ja nuorten huomioiminen	28
	Lähteet	29

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Oikeusministeriölle on osoitettu hallitusohjelmassa rahoitus kolmivuotiseen hankkeeseen rikosten ennaltaehkäisyn tehostamiseksi. Hankkeen tavoitteena on kehittää hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti rikoksia ennaltaehkäiseviä palveluja ja niihin ohjautumista. Tavoitteena on myös ehkäistä uusintarikollisuutta sekä edistää rikoksiin syyllistyneiden ja vankilasta vapautuvien ohjaamista uusintarikollisuutta ehkäisevien palveluiden ja toimintojen pariin. Lisäksi pyritään lisäämään rangaistukseen tuomittujen mahdollisuuksia osallistua rikoksetonta elämää tukevaan toimintaan niin rangaistuksen suorittamisen aikana kuin sen jälkeen.

Oikeusministeriö asetti 1.12.2019 lukien rikoksia ennalta ehkäisevän hankkeen, ja sille ohjausryhmän. Hankkeen ohjausryhmä puolestaan asetti työnsä tueksi projektiryhmiä, kuten 1.2.2020 lukien aloittanut väkivalta- ja seksuaalirikollisille tarkoitettujen ohjelmien kehittämistä valmisteleva projektiryhmä. Kyseisen projektiryhmän yhtenä tehtävänä on laatia hankkeiden päätyttyä kuntoutusohjelman laadullinen kriteeristö ja mallintaa palveluohjaus. Tätä työtä valmistelemaan projektiryhmä päätti kokouksessaan 7.10.2021 nimetä alatyöryhmän, jonka kokoonpanossa olivat mukana neuvotteleva virkamies Minna Piispa ja erityisasiantuntija Heidi Lind oikeusministeriö, poliisitar kastaja Pekka Heikkinen Poliisihallitus, erityisasiantuntija, Sanna Kohvakka ja erityisasiantuntija Jonna Brandt Rikosseuraamuslaitos sekä kehittämispäällikkö Martta October Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Virkamiesharjoittelija Aaro Beuker oikeusministeriöstä on kantanut suuren vastuun raportin kirjoittamisesta. Työryhmä kokoontui kuusi kertaa ja järjesti kuulemistilaisuuden, mihin kutsuttiin väkivalta- ja seksuaalirikosten katkaisuohjelmien järjestäjiä ja poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen ja sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökuntaa.

1 Johdanto

Laatukriteerien tavoitteena on auttaa väkivallan tekijöille suunnattujen katkaisuhelmien tarjoajia suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa hyvien käytäntöjen mukaisesti. Palvelun tilaaja voi kriteereiden avulla määritellä, mitä ohjelmalta ja sen tuottajalta edellytetään ja miten toimintaa tulee seurata. Kriteerit antavat kehukset turvallisuudelle ja tehokkaalle toiminnalle, jonka tavoitteena on vähentää asiakkaan väkivaltaista käyttäytymistä ja vakauttaa hänen elämäntilannettaan. Laatukriteerit auttavat myös turvaamaan yhdenvertaiset palvelut kaikille niitä tarvitseville. Jokaisella väkivaltaisesta käyttäytymisestäään huolestuneella tai väkivaltakäyttäytymiseen apua hakevalla tulee olla mahdollisuus tasokkaisiin ja tarpeen mukaisiin palveluihin. Kriteerien on tarkoitus ohjata väkivallan katkaisuhelmien järjestämistä niin, että alueelliset erot saatavuudessa ja laadussa olisivat mahdollisimman vähäisiä.

Nämä kriteerit on tarkoitettu laajasti erilaisille väkivalta- ja seksuaalirikollisuutta ehkäiseville katkaisuhelmille. Väkivallan tekijät ovat heterogeeninen ryhmä, ja väkivaltaiset teot voivat tapahtua erilaisissa ihmissuhteissa ja tilanteissa. Laatukriteereissä tuodaan esille tilanteen kartoittamisen kannalta oleellisia väkivaltaiseen käyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä, joiden pohjalta on mahdollista arvioida tarvittavia toimenpiteitä asiakaskohtaisesti. Keskeistä on, että erilaiset väkivallan muodot tunnistetaan, ja niihin puututaan asianmukaisilla palveluilla.

Laatukriteerit on suunnattu sekä viranomaisten että järjestöjen tuottamille palveluille, jotka on kohdistettu rikokseen jo syyllistyneille, sosiaali- ja terveyspalveluista palveluihin ohjatuille tai omasta käyttäytymisestäään huolestuneille henkilöille.

Katkaisuhelmilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sekä ennaltaehkäiseviä sekundaaritason toimia että rikosoikeudelliseen vastuuseen joutuneiden henkilöiden tertiääritason kuntoutusta. Sekundaaritason toimenpiteet kohdistuvat henkilöihin, joilla on kohonnut riski syyllistyä väkivalta- tai seksuaalirikokseen. Tertiääritason toimenpiteillä tarkoitetaan rikoksesta tuomitun rikoksen uusimisen ehkäisyä. (Vauhkonen ym. 2021,99.) Avopalveluihin ja rikosoikeudellisiin seuraamuksiin sisältyviin palveluihin ohjautuminen tapahtuu eri tavalla ja erilaisista lähtökohdista, mutta molempiin voidaan soveltaa samoja kriteereitä. Perimmäinen tavoite on sama: väkivaltaisen käytöksen vähentäminen.

Primaaritason toimenpiteet, kuten palvelujen saatavuudesta tiedottaminen tai asenteisiin vaikuttaminen, rajataan kriteerien ulkopuolelle. Ne eivät ole väkivallalla oireilevien tai aggressiivisesti käyttäytyvien henkilöiden kanssa tehtävää tekijätyötä, eikä niitä siten voi sisällyttää samoihin kriteereihin. Primaaritason preventio voi kuitenkin olla osa

sekundaari- tai tertiääritason palveluja tarjoavan tahon tehtäviä (ks. luku 3.1.4 kriteeri d). Myös sellaiset matalimman kynnyksen palvelut, joissa esimerkiksi tarjotaan kertaluonteista keskustelutukea ja -neuvontaa, rajautuvat laatukriteerien ulkopuolelle.

Tekijätyön lisäksi katkaisuohtelmissa on kiinnitettävä huomiota uhrien, lasten ja nuorten sekä työntekijöiden turvallisuuteen. Katkaisuohtelman asiakkaan väkivaltariskin arvioiminen ja seuraaminen ovat keskeisiä onnistuneen katkaisuohtelman, turvallisen työympäristön ja uhrien turvaamisen kannalta.

Turvallisuusnäkökulma tulee esille laatukriteerien jokaisella osa-alueella. Kriteerit edistävät katkaisuohtelmien turvallisuutta kokonaisvaltaisesti: asiakkaiden, läheisten ja työntekijöiden näkökulmasta. Palvelun tarjoajan tehtävänä on varmistaa, että katkaisuohtelmissa työskentelee ammattitaitoisia ja luotettavia ihmisiä, joilla on mahdollisuus työskennellä turvallisessa ja väkivallan katkaisua kaikin puolin tukevassa ympäristössä.

Palveluiden kehittäminen tutkimuksen ja arvioinnin avulla

Väkivallan tekijöille suunnattujen katkaisuohtelmien tavoitteena on vähentää väkivaltaista käyttäytymistä. Kun valitaan keinoja väkivaltaisen käyttäytymisen vähentämiseen, on tärkeää tietää niiden vaikuttavuudesta. Tätä tietoa tarvitaan niin asiakkaiden, palvelun tarjoajan kuin toiminnan rahoittamisen näkökulmista. Toimivat, käsillä olevaan ongelmaan tosiasiasa vaikuttavat ohjelmat, ovat kaikkien osapuolien oikeus ja intressi. Ammatilliseen toimintaan kuuluu, että toimintatapoja tarkastellaan kriittisesti ja niitä kehitetään saatujen kokemusten ja tehtyjen arviointien perusteella. Arviointia tulee tehdä jatkuvasti, suunnitelmallisesti ja riittävän ammatillisesti, esimerkiksi yhteistyössä oppilaitosten, yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa.

Arviointitutkimuksessa asetelma ja laajuus suunnitellaan ohjelman luonteen ja arviointiin käytettävissä olevien resurssien pohjalta. Toiminnan arviointi tulisi ottaa huomioon jo suunnitteluvaiheessa, jotta toiminnasta ja asiakkaista voidaan kerätä tarvittavia tietoja asiakassuhteen alkaessa.

Arviointitutkimus jaetaan vaikuttavuusarviointiin ja prosessiarviointiin. Vaikuttavuusarvioinnissa tarkastellaan tilastollisten menetelmien avulla tehdyn toimenpiteen vaikutusta kohteena olevaan ongelmaan. (Kivivuori 2021.) Väkivallan katkaisuohtelman vaikuttavuutta arvioidessa pyritään selvittämään tilastollisia menetelmiä käyttäen ohjelman vaikutusta väkivaltaisen käytöksen vähenemiseen.

Prosessiarvioinnin (ts. realistinen arviointi) avulla voidaan tarkastella kuvailevasti katkaisuohjelman toteutusta. Ohjelman asiakkailta ja siinä työskenteleviltä kerätyt kokemukset tuottavat arvokasta tietoa ohjelman konkreettisesta toteutuksesta. Ohjelman toteutus ei aina vastaa sen suunnitelmaa ja ideaalia, joten prosessiarviointi on tärkeä osa mahdollisten vaikutusten mekanismeja tarkasteltaessa. (Kivivuori 2021.)

Vaikuttavuusarviointien näyttötasoja voi tarkastella esimerkiksi Marylandin kriteeristön avulla. Kriteeristö luokittelee erilaiset vaikuttavuustutkimukset viiteen eri tasoon, joista taso 1 kuvaa matalinta näyttötasoa (korrelatiivinen poikkileikkaustutkimus) ja taso 5 korkeinta näyttötasoa (satunnaistettu koeasetelma). (Kivivuori ym. 2018, 346–347.) Vaikuttavuutta voi arvioida eri tavoilla intervention luonteesta ja toteutuksesta riippuen, mutta korkeimpia näyttötasoja tulisi tavoitella. Erilaisista katkaisu- ja kuntoutusohjelmista tehtyjä aiempia vaikuttavuusarviointeja tulisi tarkastella näytön vahvuuden perusteella myös uusia ohjelmia suunniteltaessa ja jalkauttaessa. On oleellista huomioida, että ohjelmien ja menetelmien vaikuttavuudesta voi olla hyvin eritasoista näyttöä riippuen vaikuttavuusarviointien asetelmista.

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti ja Rikksentorjuntaneuvosto (www.rikksentorjuntaneuvosto.fi) pitävät yllä Rikksentorjunnan arviointitutkimuksen tietokantaa. Tietokanta kokoaa yhteen Suomessa tehdyt rikksentorjunnan arviointitutkimukset. Tietokannasta löytyy arvioidun toimenpiteen kuvaus, tutkimusasetelma ja arvioinnin tulos. Tietokannassa näyttötasoja on arvioitu edellä mainitun Marylandin kriteeristön pohjalta.

2 Viranomaisten rooli väkivallan katkaisussa

Tässä kappaleessa kartoitetaan väkivaltaan puuttumiseen liittyviä velvoitteita ja eri viranomaistahojen ohjeistuksia väkivallan katkaisuun. Viranomaiset toimivat Suomen lain ja kansainvälisten velvoitteiden asettamissa kehyksissä. Velvoitteet lähtevät uhrien turvallisuuden takaamisesta ja ennaltaehkäisevistä toimenpiteistä, mutta ne sisältävät myös kannanottoja tekijätyön suhteen. Hyvien käytäntöjen mukaisesti järjestetyt väkivallan tekijöille suunnatut katkaisuhjelmat parantavat parhaassa tapauksessa myös uhrien ja läheisten turvallisuutta.

2.1 Kansainvälinen lainsäädäntö ja suositukset

Väkivallan tekijöille suunnattujen palveluiden järjestämistä ohjaavat niin kansallinen lainsäädäntö kuin kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet, kuten Istanbulin sopimus (SopS, 53/2015) ja Lanzaroten sopimus (SopS, 88/2011), Eurooppalaiset vankeinhoitosäännöt (Rec (2006)2-rev; Rikosseuraamuslaitos 2021) ja Euroopan neuvoston ministerikomitean jäsenvaltioille antama suositus CM/Rec(2017)3, joka koskee yhdyskuntaseuraamuksia ja -toimenpiteitä koskevia eurooppalaisia sääntöjä.

Euroopan neuvoston yleissopimuksessa naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus artikla 16) kehoitetaan osapuolia toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet ottaakseen käyttöön tai tukeakseen ohjelmia, joiden tarkoituksena on opettaa perheväkivallan tekijöille väkivallatonta käyttäytymistä henkilösuhteissa, jotta väkivallan uusiutuminen saataisiin estetyksi ja väkivaltaisista käyttäytymismalleista muutetuksi. Lisäksi sopimus edellyttää, että osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet ottaakseen käyttöön tai tukeakseen hoito-ohjelmia, joiden tarkoituksena on estää väkivallan tekijöitä, erityisesti seksuaalirikollisia, uusimasta rikoksiaan.

Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan (Lanzaroten sopimus) sisältää määräyksiä lapsiin kohdistuvan seksuaalirikollisuuden ennaltaehkäisystä ja interventioista, joiden mukaan kukin sopijapuoli ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimenpiteisiin ehkäistäkseen kaikenlaisen lasten seksuaalisen riiston ja seksuaalisen hyväksikäytön sekä suojellakseen lapsia. (Artikla 4). Artiklan 7 mukaan kukin sopijapuoli varmistaa,

että henkilöillä, jotka pelkäävät voivansa syyllistyä tämän sopimuksen perusteella kriminalisoituun rikokseen, on asianmukaisesti mahdollisuus päästä tehokkaihin ennalta ehkäiseviin interventio-ohjelmiin tai -toimenpiteisiin, jotka on suunniteltu rikoksentekoriskin arvioimiseksi ja ehkäisemiseksi. Lisäksi Lanzaroten sopimuksen artikkelit 15–17 sisältävät velvoitteita rikoksesta tuomitun mahdollisuuksiin osallistua uusintarikollisuutta ennaltaehkäiseviin interventioihin.

Eurooppalaiset vankeinhoitosäännöt ja yhdyskuntaseuraamuksia koskevat säännöt antavat linjaukset vankeusajan aikana tarjottavista palveluista. Vankeusajana on edistettävä vangin sopeutumista yhteiskuntaan, ja mahdolliset kuntoutukset sisältyvät tähän periaatteeseen. Vankeinhoitosäännöt painottavat myös vangin ihmisoikeuksien kunnioittamista heidän asemastaan huolimatta.

2.2 Palveluun ohjaamista koskevat ohjeistukset

Palveluun ohjaamisessa on kaikkien toimittava aktiivisesti hyvien palveluketjujen rakentamiseksi, jotta asiakas saa hänen kannaltaan oleelliset palvelut. Väkivaltaan puuttumisen kannalta eri viranomaisilla saattaa kuitenkin olla erilaiset käytännöt palveluihin ohjaamisesta. Mahdolliset väkivallan katkaisuohjelmien asiakkaat ovat erilaisissa tilanteissa kohdatessaan eri viranomaisia: Rikosseuraamuslaitoksen asiakas on jo rikosoikeudellisessa vastuussa teostaan, kun taas poliisi saattaa kohdata väkivallan tekijän konfliktin tapahtumahetkellä. Sosiaali- ja terveyssektorin roolina on väkivallan tunnistaminen ja asiakkaan ohjaaminen kuntoutukseen sekä eri palveluiden yhteensovittaminen ja koordinointi.

Palveluohjausta voi pitää kattokäsitteenä, jonka alta löytyy asiakkaan elämäntilanteen ja tarpeet huomioon ottavat työotteet ja palvelut. Sosiaalityön piirissä palveluohjaukseen perustuvalla työotteella tarkoitetaan esimerkiksi neuvontaa, palveluohjauksellista työotetta ja yksilöllistä palveluohjausta. (Hänninen 2007, 13–14.)

Palveluohjauksella tarkoitetaan usein kokonaisvaltaisempaa ohjausta kuin pelkkää neuvontaa tai palveluihin ohjaamista. Palveluohjausta tapahtuu eri tasoilla lyhyestä neuvonnasta laajempaan palvelutarpeen arviointiin ja sen pohjalta tehtävään pitkäjänteiseen asiakastyöhön. Sosiaali- ja terveydenhuollossa palveluohjaus on asiakasta tukevaa yksilöllistä työtä, jossa sosiaalityöntekijä tai -ohjaaja koordinoi asiakkaan tarvitsemia palveluita prosessissa asetettujen tavoitteiden ja tarpeiden mukaisesti. (Hujala

& Taskinen 2020, 247–249.) Väkivallan katkaisuohjelmassa palveluohjaus liittyy esimerkiksi moniongelmaisten asiakkaiden palvelujen suunnitteluun ja järjestämiseen.¹

Palveluihin ohjaamisen ja neuvonnan tulisi olla viranomaisten perustyötä, jotta asiakkaat saadaan osallistumaan ohjelmiin. Asiakkaan sitouttaminen osallistua katkaisuojelmaan saattaa edellyttää motivointia. Motivoivan haastattelun avulla pyritään vahvistamaan asiakkaan motivaatiota elämäntapamuutokseen – tässä tapauksessa väkivallattomuuteen. Motivoivan haastattelun tavoitteena on muuttaa asiakkaan epävarmaa ja jäsentymätöntä suhtautumista vahingolliseen käyttäytymiseen. (Crane & Eckhardt 2013.) Tarkoituksena on motivoida asiakas muutokseen käsittelemällä vahingollisia käyttäytymismalleja ja niihin liittyviä prosesseja. Tätä kautta asiakkaalle pyritään rakentamaan uusia käsityksiä, jotka tukevat muutosta.

Motivoiva haastattelu ei itsessään ole riittävä keino väkivaltaan puuttumiseksi, mutta sen avulla voidaan yrittää sitouttaa tekijöitä vahvemmin kuntoutusohjelmiin. Erityisesti tekijät, joiden valmius muutokseen on matala, voivat hyötyä motivoivista haastatteluista. Motivoivan haastattelun vaikutuksesta väkivaltaisen käytöksen vähenemiseen ei ole yhtenäistä näyttöä, mutta se näyttäisi parantavan sitoutumista katkaisuojelmiin. (Crane & Eckhardt 2013.) Motivoiva haastattelu voisi toimia menettelytapana väkivallan tunnistamisen yhteydessä esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon tai päihdekuntoutuksen yhteydessä.

Seuraavissa kappaleissa eritellään lyhyesti eri viranomaistahojen ohjeistuksia ja rooleja palveluihin ohjaamisen kannalta. Viranomaisten palveluihin ohjaamista koskevat ohjeistukset koskevat usein väkivallan uhreja. Tekijöiden ohjaukseen ei ole yhtä kattavia ohjeistuksia.

2.2.1 Sosiaali- ja terveyssektori

Sosiaalihuoltolaki velvoittaa ohjaamaan väkivallan tekijän hänelle sopivaan kuntoutukseen. Jos henkilön sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, on sosiaalihuoltolain 35 §:n perusteella työntekijällä velvollisuus ohjata henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteys kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen. Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemättömän vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, on tehtävä viipymättä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä. Säännöksen tavoitteena on ohjata eri viran-

¹ Laatuksiteerien osioissa 3.1.4 ja 3.2.1 sivutaan palveluohjaukseen liittyviä aiheita.

omaisia toimimaan asiakaslähtöisesti ja kustannustehokkaasti siten, että eri toimipisteissä asioiva henkilö tulisi aikaisempaa paremmin ohjatuksi oikean viranomaisen luo. Asiakkaan kanssa yhdessä yhteyttä ottaen saadaan yhteistyö sosiaalihuollon kanssa käynnistymään, mitä pelkkä tietopyyntö ei tee. Sosiaalihuoltolain mukaisia tuen tarpeita ovat esimerkiksi asumiseen, perhesuhteisiin, sosiaaliseen kuntoutukseen, toimintakykyyn, päihdekuntoutukseen, mielenterveyteen ja toimeentuloon liittyvät asiat.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §:

Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi Jos terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö, sosiaalikuraattori taikka sosiaalitoimen, opetustoimen, liikuntatoimen, lasten päivähoidon, pelastuslaitoksen, Hätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työ- ja elinkeinoviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen tai ulosottoviranomaisen palveluksessa oleva on tehtävänsään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin.

Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden on tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä.

Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä ilmoituksen häntä koskevien salassapitosäännösten estämättä.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) pykälät 36–39 velvoittavat palvelutarpeen arviointiin ja asiakassuunnitelman tekemiseen, kun sosiaalihuoltoa tarvitseva henkilö ottaa yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan viranomaiseen.

Sosiaalihuoltolain 11 §:ssä Tuen tarpeet todetaan, että sosiaalipalveluja on järjestettävä lähisuhte- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen, äkillisiin kriisitilanteisiin liittyvään tuen tarpeeseen sekä lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Näihin tuen tarpeisiin on kunnan, ja jatkossa hyvinvointialueen, järjestettävä sosiaalipalveluja sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin tässä tai muussa laissa säädetään. Palvelut voivat olla hyvin monenlaisia kattaen uhrin tukemiseen tarkoitettut palvelut sekä väkivallan katkaisemiseen tarkoitettut palvelut tekijälle. Väkivallan katkaisuohjelmien voidaan tulkita sopivan

esimerkiksi sosiaalihuoltolain 11 §:n mukaisiin muihin tarpeisiin vastaaviin, asiakkaan hyvinvoinnille välttämättömiin sosiaalipalveluihin (SHL 14 § Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut). Myös varsinaiselle sosiaalityölle ja sosiaaliohjaukselle on näissä tilanteissa suuri tarve asiakkaiden ja hänen läheistensä turvallisuuden varmistamiseksi, koska tilanteet vaativat intensiivistä palveluohjausta ja monenlaista koordinaatiota, käytännön järjestelyjä sekä psykososiaalista yksilötyötä. Väkivaltatyö onkin ihmisoi-keuslähtöisen sosiaalityön keskeisimpiä osa-alueita, sillä jokaisella ihmisellä on oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista sisältää kohdan, jonka perusteella terveydenhuollon ammattihenkilö saa ilmoittaa poliisille välttämättömät tiedot uhkaavan teon estämistä varten, jos on syytä epäillä jonkun joutuvan väkivallan kohteeksi (271/2015). Vastaava kohta löytyy myös laista sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (270/2015). Nämä lainkohdat antavat mahdollisuudet väkivallan ennaltaehkäisylle.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja lastensuojelulaki (417/2017) määräävät ilmoitusvelvollisuuksista, jos arvioidaan sosiaalihuollon tai lastensuojelun tarpeen olevan ilmeinen. Esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen jälkeen on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 § mukainen palvelutarpeen arviointi, jonka voi katsoa palveluohjauksen ensimmäiseksi askeleeksi.

Hyvinvointialueiden on vastattava hyvinvoinnin ja terveyden sekä turvallisuuden edistamisestä alueellaan, kun edistämistehtävä liittyy lakisääteiseen järjestämistehtävään. Näihin tehtäviin sisältyy sosiaali- ja terveydenhuolto, eli väkivaltatyö ja väkivallan ennaltaehkäisy ovat osa hyvinvointialueiden tehtäviä.² Silti suurin osa väkivaltatyöstä tehdään järjestöissä. Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011) määrää yksityisten henkilöiden, yhteisön, säätiön tai julkisyhteisön perustamista sosiaalipalveluista. Lain tarkoituksena on varmistaa yksityisiä sosiaalipalveluja käyttävän asiakkaan oikeus laadultaan hyviin sosiaalipalveluihin toteutuu. Se määrää muun muassa palveluiden tuottamisesta, luvanvaraisuudesta ja valvonnasta. Järjestöjen tuottamat väkivaltatyön palvelut eivät useinkaan ole yksityisiä sosiaalipalveluja, mutta laki antaa hyvän rungon muidenkin sosiaalipalveluina hankittavien palvelujen valvontaan ja laadun varmistamiseen.

² Lähisuhdeväkivallan ehkäisystä hyvinvointialueilla: THL:n Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi (2022).

2.2.2 Poliisi

Esitutkintalaki (805/2011) velvoittaa poliisia ohjaamaan erityistä suojelua tarvitsevat asianosaiset tukipalveluiden piiriin. Lähisuhdeväkivaltilanteissa myös rikoksesta epäilty ohjataan palvelujen piiriin. Ensisijainen toimintamalli on pyytää suostumusta yhteystietojen välittämiseen. Tarvittaessa asianosaisia ohjataan palvelujen piiriin silloinkin, kun varsinainen rikoksen tunnusmerkistö ei täyty. Moni hankalassa elämäntilanteessa ollut on saanut apua jo siinä vaiheessa, kun pelkää itse syyllistyvänsä väkivaltaan.

Lähisuhdeväkivalta heijastuu perheenjäseniin tai muihin läheisiin ja he voivat niin ikään tarvita tukipalveluita. Poliisi kysyy oma-aloitteisesti erilaisissa asioissa, kuten lähisuhdeväkivaltaan liittyen, asianomistajan suostumusta tämän yhteystietojen välittämiseen tukipalvelujen tarjoajalle. Jos asianomistaja ei suostu yhteystietojen välittämiseen, hänelle annetaan tietoa tukipalveluista. Poliisin tiedonantovelvollisuus alkaa uhrin ollessa ensimmäistä kertaa yhteydessä viranomaiseen.

Lainsäädännön lisäksi poliisi käyttää työnsä tukena muun muassa erilaisia määräyksiä ja ohjeita sekä käsikirjoja. Lähisuhdeväkivaltaan liittyen on olemassa toiminnallinen MARAK-käsikirja lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi ja ennalta estämiseksi. MARAK-käsikirjaan on koottu laajasti ja kattavasti tietoa lähisuhdeväkivallasta sekä siihen liittyvistä auttavista palveluista. (Liimatainen & Rantaeskola 2022.)

Lisäksi on olemassa erilaisia palveluohjauskirjeitä (esimerkiksi Poliisihallitus 2021), joihin on koottu tietoa lähisuhdeväkivallasta ja siihen liittyvistä auttavista palveluista. Näitä esitteitä on saatavilla useilla eri kielillä ja myös paikkakuntaakohtaisina versioina, koska palveluiden osalta saattaa olla paljonkin alueellisia eroja. Kyseisiä esitteitä tulee aina pyrkiä antamaan asianosaisille, vaikka nämä eivät olisikaan halukkaita tietojensa välittämiseen auttaville tahoille. Halu ja tarve avun vastaanottamiseksi voivat kuitenkin syntyä tilanteen rauhoituttua.

Akuuteissa tilanteissa poliisin pääasiallisena tehtävänä on akuutin väkivaltilanteen purkaminen, johon liittyy läsnä olevien turvallisuus, poliisin työturvallisuus ja akuuttien hoitotoimenpiteiden varmistaminen. Lisäksi tällaisissa tilanteissa huomioidaan esitutkinnan turvaaminen ja aloittaminen sekä mahdolliset pakkokeinot. Kaiken tämän ohessa tehdään lisäksi yhteistyötä myös uusintarikollisuuden ja ylisukupolvisen väkivallan torjumiseksi.

2.2.3 Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitoksen piirissä asiakkaan ohjaaminen palveluihin tapahtuu ammatillisen arvion kautta. Asiakkaan tilanne kartoitetaan kattavasti ja palveluihin ohjaaminen kytkeytyy rangaistusajan suunnitelmaan. Vankeuslaki (767/2005) ja laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta (400/2015) sisältävät määräyksiä seuraamuksiin kuuluvista palveluista. Esimerkiksi vankeuslain mukaan vankilan järjestämän tai hyväksymän toiminnan tarkoituksena on edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan vahvistamalla vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan, ylläpitämällä ja parantamalla vangin ammattitaitoa ja osaamista sekä työ- ja toimintakykyä; ja tukemalla vangin päihteetöntä elämäntapaa. Kaikilla Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehillä on velvollisuus ohjata asiakkaita palveluihin kaikissa prosessin eri vaiheissa. Keskeinen rooli ohjaamisessa on rangaistusta suorittavan vastuuvirkamiehellä. Palvelut muodostavat koko seuraamusaikaisen prosessin ja niiden onnistumista seurataan.

Rikosseuraamuslaitoksen kuntouttavien toimintojen tulisi rakentua hoitojatkumoiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kanssa ja tavoitteena on, että sosiaalihuollon piirissä olevien osalta sosiaalihuollon asiakassuunnitelma ohjaa palveluiden yhteensovittamista sekä rangaistuksen aikana, että sen jälkeen. Palvelujen järjestämisestä on pääsääntöisesti vastuussa asiakkaan kotikunta, jatkossa hyvinvointialue.

Rikosseuraamuslaitoksella on käytettävissä erilaisia toimintaohjelmia (mm. väkivalta- ja seksuaalirikollisille). Lisäksi hyödynnetään kumppanien ohjelmatarjontaa sekä erilaisia hyviksi käytännöiksi todettuja työmenetelmiä. Rikosseuraamuslaitoksen kuntoutuksien ja toimintaohjelmien hyväksymismenettelyn, eli akkreditoinnin, tarkoituksena on varmistaa Rikosseuraamuslaitoksen omassa käytössä olevien ohjelmien vaikuttavuus. Akkreditointiprosessissa rikosseuraamuslaitoksen ohjelmatyön asiantuntijoista ja mahdollisista ulkopuolisista asiantuntijoista koostettu työryhmä arvioi ohjelmien vaikuttavuutta uusintarikollisuuden vähenemiseen.

Rikosseuraamuslaitoksen asiakkaat ovat jo joutuneet rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan, eli asiakastyön tavoitteena on uusintarikollisuuden vähentäminen. Toinen suuri asiakasryhmä ovat seuraamusselvitysvaiheen asiakkaat, jolloin rangaistusta ei ole täytäntöön pantu. Rangaistuksen syynä voi kuitenkin olla muu kuin väkivaltarikos ja henkilökunnalta edellytetään osaamista, että he tunnistavat ja rohkenevat ottaa puheeksi väkivallan, erityisesti lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan, ja ohjata asiakas palveluihin. Lähisuhdeväkivalta tulee usein esiin vankiloissa käytännön tilanteissa, esimerkiksi perhetapaamisissa. Henkilökunnan pitää myös osata puuttua akuutteihin väkivaltatilanteisiin ja heillä tulee olla osaamista kriisityöstä.

3 Laatumkriteerit

Laatumkriteerien tarkoitus on antaa suositukset keskeisistä periaatteista, jotka katkaisuhjelmissa tulee huomioida. Laatumkriteereiden perusteella voidaan arvioida katkaisuhjelman onnistumista sekä palvelun tilaajan taholta että vaikuttavuustutkimuksella. Ohjelmien suunnittelun ja toteutuksen tulisi perustua tutkimukselle ja teoralle, jolloin ongelmaan kohdistettavan toimenpiteen vaikuttavat mekanismit tuodaan selvästi ja perustellusti esille.

Palvelujen piiriin pääseminen ja niiden saavutettavuus ovat ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta tärkeitä seikkoja. Yhtä lailla kaikilla tulee olla oikeus saada sellaisia palveluita, joilla on palvelutarpeen mukaista vaikutusta.

Kriteerit on jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa käydään läpi palvelun tarjoajalle suunnattuja kriteereitä ja toisessa osassa katkaisuhjelman sisältöön liittyviä kriteereitä. Kriteerien pohjana on käytetty perheväkivallan Respect Standard -kriteereitä (Respect 2017) ja Ensi- ja turvakotien liiton Väkivaltatyön laitos- ja avopalvelutyön laatumkriteereitä (2013).

3.1 Palvelun tarjoajalle asetetut kriteerit

Palvelu tulee järjestää niin, että sen puitteissa on mahdollista tarjota asiantuntevaa ja laadukasta palvelua. Katkaisuhjelma tulee järjestää turvallisesti ja hyvien käytäntöjen mukaisesti sekä työntekijöille että asiakkaille.

Palvelun tarjoajalla on turvallista ja tehokasta työskentelyä tukevat toimintatavat ja käytännöt. Henkilöstön asiantuntijuutta kehitetään ja tuetaan. Palvelun tarjoajalla on rooli väkivallan ennaltaehkäisyn moniammatillisessa kehityksessä.

3.1.1 Henkilöstön koulutus ja asiantuntemus

Palvelun tarjoaja rekrytoi tehtäviin niiden edellyttämän koulutuksen ja ammattitaidon omaavia henkilöitä. Näin varmistetaan katkaisuhjelmien onnistuminen ja niihin osallistuminen. Tarvittaessa varmistetaan työntekijän luotettavuus ja soveltuvuus väkivaltatyössä vaadittavan erityisen vastuullisuuden vuoksi. Katkaisuhjelmien parissa työskentelee myös kokemusasiantuntijoita ja vapaaehtoisia, joiden soveltuvuudesta tehtäviin tulee yhtä lailla varmistua.

Väkivaltatyötä tekevät henkilöt ovat tekemisissä arkaluontoisten tietojen ja aiheiden kanssa. Tällaisessa tilanteessa vaatimus ammattitaitoisesta ja luotettavasta henkilöstöstä korostuu. Työntekijöiden tulee allekirjoittaa vaitiolo- ja salassapitositumus. Samalla palvelun tarjoajalla on vastuu siitä, että henkilöstöllä on ajantasaiset tiedot ja tiedot katkaisuohjelmassa työskentelyn kannalta.

- a) Sosiaalihuoltolaki (1301/2014), Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) ja Laki terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä (559/1994) ohjaavat henkilöstöltä vaadittavaa koulutusta.
- b) Työnantajalla on ensisijainen velvollisuus valvoa palveluksessaan olevien ammattihenkilöiden toimintaa, mutta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä valvovat myös aluehallintovirastot ja Valvira.
- c) Palvelun tarjoaja kartoittaa henkilöstön koulutustarpeita ja huolehtii mahdollisesti tarvittavista täydennys- ja lisäkoulutuksista esimerkiksi kriisi-, trauma- tai väkivaltatyön suhteen.
- d) Työntekijät tuntevat muut asiakkaan palvelutarpeen kannalta tärkeät toimijat, palvelut ja niihin liittyvät käytännöt.
- e) Rekrytoitavan henkilöstön, kokemusasiantuntijoiden ja vapaaehtoisten kanssa keskustellaan heidän omista väkivaltakokemuksistaan. Tavoitteena on arvioida asian vaikutusta väkivaltatyöhön ja samalla tukea henkilöstön jaksamista.
- f) Työntekijöille järjestetään työnohjausta, jonka avulla tuetaan hyvinvointia ja psyykkisesti kuormittavassa työssä jaksamista. Työnohjauksen avulla reflektoidaan asiakastapauksia, mahdollistetaan työntekijän itsensä kehittäminen ja varmistetaan asiakastyön laatu.
- g) Työntekijät tunnistavat asiakastyöhön liittyviä riskitekijöitä ja osaavat toimia uhkatilanteissa sekä tuntevat ilmoitusoikeutensa ja -velvollisuutensa poliisille ja sosiaalihuoltoon.
- h) Alaikäisten lasten kanssa työskenteleviltä selvitetään rikostausta (Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)).

3.1.2 Dokumentointi ja seuranta

Väkivallan katkaisuohjelmassa toteutetaan asiakastyöhön, ohjelman arviointiin ja palvelun tilaajalle liittyvää dokumentointia.

Dokumentointi on yksi väkivaltatyön työvälineistä. Huolellinen dokumentointi selkeyttää katkaisuohjelman edistymistä ja suunnittelua sekä työntekijöille että asiakkaille. Tämä mahdollistaa myös turvallisen työskentelyn ja hyvän luottamussuhteen syntymisen. Asiakastiedot ovat vain niihin oikeutettujen työntekijöiden saatavilla. Dokumentointia tehdään asiakasta varten ja tietoa kerätään ohjelman kannalta oleellisista asioista.

Katkaisuohjelman toimintaan liittyvä dokumentointi on tärkeää arvioinnin kannalta, sillä vaikuttavuus- ja prosessiarvioiden tekeminen edellyttää tiedonkeruuta ja asiakasrekisterin ylläpitoa. Mahdollisimman tarkka ja selkeä dokumentointi edesauttaa luotettavien vaikuttavuusarvioiden tekemistä. Lisäksi katkaisuohjelmassa toteutetaan asianosaisarvioiteja, joissa asiakkailta, työntekijöiltä ja yhteistyökumppaneilta kerätään palautetta toiminnasta sen kehittämistä ja seuranta varten.³

- a) Dokumentoinnissa noudatetaan tietojen keräämistä, käsittelyä ja säilyttämistä koskevia lakeja:
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)
 - Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015)
 - EU:n yleinen tietosuoja-asetus (2016/679)
 - Tietosuojalaki (1050/2018)
 - Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa (1301/2021)
 - Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (748/2021)

³ Dokumentointia, kirjaamista ja tietojen käsittelyä sosiaali- ja terveyspalveluissa käsitellään THL:n Kirjaaminen monialaisessa yhteistyössä (2021) -oppaassa.

- b) Henkilökunta saa tarvittavan perehdytyksen dokumentointikäytäntöihin.
- c) Palvelun tarjoaja seuraa ja kerää tietoa asiakastyön etenemistä. Tämä tukee myös riskinarviointia ja vastaa siten asiakkaiden tarpeisiin.
- d) Seurannan perusteella voidaan tarvittaessa vaikuttaa asiakkaan perheen mahdollisesti muuttuviin turvallisuustilanteisiin.
- e) Dokumentointia tehdään myös toiminnan arviointia ajatellen.

3.1.3 Moninaisuuden ja yhdenvertaisuuden huomioiminen palvelussa

Palvelun tarjoaja tunnistaa, että katkaisupalveluja tarvitsevat ovat taustojensa, tarpeidensa ja tilanteidensa suhteen moninainen ryhmä. Palvelun on oltava helposti ja nopeasti tavoitettavissa sitä tarvitseville. Asiakkaita kohdellaan yhdenvertaisesti, eikä ketään suljeta palvelujen ulkopuolelle muista kuin ohjelmaan soveltuvuuteen liittyvistä perustelluista syistä. Siinäkin tapauksessa asiakas tulee ohjata paremmin hänelle soveltuvien palveluiden piiriin. Epäoleelliset henkilöön liittyvät syyt eivät saa vaikuttaa katkaisuohjelman sisältöön tai siinä tehtäviin arvioihin.

Moninaisten lähtökohtien ymmärtäminen henkilökunnan osalta parantaa asiakkaan edellytyksiä sitoutua katkaisuojelmaan ja muutokseen. Katkaisuojelmiin hakeutuville saattaa olla hyvin erilaisia elämäntilanteita ja kulttuurisia taustoja. Esimerkiksi palvelun monikielisyys, vammaisuuden huomioiminen ja neuropsykiatristen oireryhmien kirjon tunnistaminen edesauttavat katkaisuohjelman saavutettavuutta. Katkaisuohjelman toteuttamisessa tulee huomioida sukupuolisensitiivinen ote sekä sukupuolen ja seksuaalisuuden ilmentymien erilaiset tarpeet. Sukupuolisensitiivisessä työssä tunnustetaan sukupuolten erot, mutta niiden rooliodotukset kyseenalaistetaan.

- a) Henkilökunta ymmärtää asiakkaiden kulttuuriset erot ja hahmottaa, miten ne saattavat vaikuttaa käsityksiin väkivallasta ja ongelmiin tarjottavasta avusta.
- b) Palveluita suunniteltaessa ja toteutettaessa otetaan huomioon asiakaskunnan moninaisuus ja siihen liittyvät erityistarpeet. Tarvittaessa asiakas ohjataan paremmin hänelle soveltuvien palveluiden piiriin. Katkaisuojelmaa toteutetaan sukupuolisensitiivisesti.
- c) Palvelun tarjoaja työskentelee palvelun saavutettavuuden parantamiseksi esimerkiksi digitaalisuutta ja etämahdollisuuksia hyödyntämällä.

- d) Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) tulee huomioida toiminnassa.
- e) Katkaisuohtelman asiakkaita kohdellaan kunnioittavasti.

3.1.4 Moniammatillinen työskentely

Monisäikeisessä ongelmassa tarvitaan moniammatillista osaamista ja monialaista yhteistyötä. Moniammatillinen työskentely tarkoittaa eri ammattiryhmiin kuuluvien henkilöiden yhteistyötä. Katkaisuohtelmien asiakkailta voi olla erityinen tarve moniammatilliselle avulle. Moniammatillisuus tulee tarpeen mukaan ottaa huomioon työntekijöitä rekrytoitaessa, jos yhteistyö eri ammattiryhmien välillä katsotaan hyödylliseksi katkaisuohtelman puitteissa. Toisaalta yhteistyö eri palvelun tarjoajien ja organisaatioiden välillä voi olla tärkeää asiakkaan elämäntilanteen vakauttamiseksi.

Katkaisuohtelman asiakkaalla saattaa olla myös muita huomiota vaativia ongelmia, kuten liiallista päihteiden käyttöä tai laajempaa tarvetta terveydenhuollon palveluille. Tällaiset ongelmat tulee kartoittaa asiakkaan kokonaistilannetta arvioitaessa, ja tarvittaessa hänet ohjataan asianmukaisten palvelujen piiriin. Muiden ongelmien tunnistaminen ja hoito parantavat myös katkaisuohtelman turvallisuutta kaikkien siihen osallistuvien kannalta.

Silloin kun asiakas lähetetään katkaisuohtelmaan sosiaalihuollosta osana asiakassuunnitelmaa, ja erityisesti tilanteissa, joissa sosiaalihoito on myös palvelun maksaja, on tiedonvaihto ohjelman etenemisestä ja sen vastaavuudesta asiakkaan palvelutarpeisiin keskeistä. Asiakkaan suostumuksella tehtävä aktiivinen yhteistyö lähettävän tahon kanssa varmistaa myös sen, että asiakkaan muut palvelut tukevat ja toimivat yhdessä katkaisuohtelman kanssa, eikä katkaisuohtelma jää näistä irralliseksi.

Moniammatillisen työskentelyn ja eri palvelujen välisen yhteistyön tavoitteena on luoda mahdollisimman hyvät ja tehokkaat järjestelyt väkivallan ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi.

- a) Palvelun tarjoaja tekee yhteistyötä muiden alueellisten toimijoiden kanssa, jotta palvelu on asiakkaan kannalta tehokasta ja muut tilanteeseen liittyvät henkilöt ovat turvassa.
- b) Asiakas ohjataan tarvittaessa muihin hänen tilannettaan tukeviin palveluihin. Tarpeellisia yhteistyötahoja voivat olla esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalvelut.

- c) Asiakkaan suostumuksella tämän tietoja voi jakaa muihin oleellisiin palveluihin.
- d) Palvelun tarjoaja osallistuu väkivaltaa ennaltaehkäisevään ja sen tunnistamista tukevaan toimintaan muiden toimijoiden kanssa. Tavoitteena on lisätä yleistä tietoisuutta väkivallasta ja tuoda siten ongelmaa sekä siihen liittyviä palveluita esille.

3.2 Väkivallan katkaisuhjelman laatukriteerit

Katkaisuhjelmille suunnattujen laatukriteerien tarkoituksena on tehdä palveluista mahdollisimman saavutettavia, yhdenvertaisia ja tehokkaita. Tavoitteena on, että laadukkaat palvelut ovat niitä tarvitsevien ihmisten saatavilla sijaintiin ja asemaan katsomatta. Kriteerit auttavat suunnittelemaan toimintaa ja arvioimaan tavoitteiden saavuttamista. Katkaisuhjelman tavoitteet ja arviointimenettelyt tuodaan selvästi esiin jo ohjelmaa suunniteltaessa.

Katkaisuhjelma ja siinä tapahtuva työskentely tulee perustaa parhaalle mahdolliselle käytettävissä olevalle tiedolle ja tieteelliselle näytölle. Aikaisemman tutkimusnäytön järjestelmällinen erittely luo edellytykset toimivan ohjelman jalkauttamiselle. Uusia työmuotoja kehitettäessä on tärkeää, että ohjelmalle asetetaan riittävän asiantuntemuksen omaava ohjausryhmä.

Katkaisuhjelmaa suunniteltaessa ja järjestettäessä on varmistuttava sen tarpeellisuudesta ja vaikuttavuudesta. Interventio suunnitellaan ja toteutetaan mahdollisimman pitkälle tutkimukseen ja teoriaan perustuen – hyväksi todettuja käytäntöjä hyödyntämällä. Tutkimus- ja teoriapohja tuodaan myös selvästi esille katkaisuhjelman yhteydessä. RNR ja GLM ovat esimerkkejä käytössä olevista katkaisuhjelmien teoriapohjista.

RNR (risk, needs and responsivity) -periaatteen mukaan katkaisuhjelmien pitäisi vasta asiakkaan riski- ja tarvetasoa sekä vastaanottavuutta. Periaatteen mukainen ohjelma edellyttää asiakkaan riskien ja tarpeiden arvioimista. Ohjelman intensiivisyys tulisi sovittaa asiakkaan riskitason ja tarpeiden moninaisuuden mukaan. Lisäksi on huomioitava asiakkaan edellytykset omaksua ohjelman sisältöjä. (Taxman & Smith 2021.)

GLM (Good lives model) -teorian pohjalta järjestetyt kuntoutusohjelmat painottavat hyvän, ihmisarvoisen elämän rakentamista. GLM keskittyy tukemaan asiakkaiden voimavaroja sekä löytämään tapoja elää tasapainoista ja tyydyttävää elämää. Tarpeita

kartoitettaessa kuunnellaan asiakkaan omia näkemyksiä hänen tärkeiksi ja merkityksellisiksi kokemista asioista. (Serie ym. 2021.)

Väkivallan katkaisuohjelman tavoitteena on vähentää väkivaltaista käytöstä. Tästä ensisijaisesta tavoitteesta huolimatta katkaisuohjelmien tulee ottaa huomioon asiakkaan muut mahdolliset ongelmat sekä väkivaltaista käytöstä ylläpitävät tai sille altistavat tekijät.

3.2.1 Systemaattinen ja tutkimukseen perustuva työmenetelmä

Systemaattisten työmenetelmien kriteerien tarkoituksena on painottaa katkaisuohjelmien sisäistä johdonmukaisuutta ja hyvin perusteltua pohjaa. Asiakkaiden tarpeet voivat erota toisistaan (ks. luku 3.2.2 ja 3.2.3), mutta ohjelmaan pääsemiselle, siinä tapahtuville arvioineille ja itse katkaisuohjelmalle on oltava yhtenäiset perusteet.

Asiakkaan palvelut tulee järjestää yksilökohtaisesti, jotta ongelmiin puuttuminen on tarkoituksenmukaista. Toiminnalle ja siinä tehtäville päätöksille on oltava selvästi suunnitellut, systemaattiset ja johdonmukaiset käytännöt. Väkivallan tekijät ovat heterogeeninen ryhmä, joten ohjelmissa ja palveluohjauksessa on aika ajoin joustettava.

Annettuihin kriteereihin ja suunnitelmaan perustuvaa seurantaa toteutetaan koko ajan toimintaa arvioitaessa.

- a) Katkaisuohjelmalla on riittävällä tarkkuudella dokumentoitu tutkimukseen ja taustateoriaan pohjautuva selkeästi määritelty sisältö ja periaate, joiden tavoitteena on vähentää väkivaltaista käyttäytymistä ja tukea väkivallatonta elämää.
- b) Katkaisuohjelman toteutus nojaa hyviin käytäntöihin, eli menetelmän toimivuudesta on olemassa jonkinlaista tutkimusnäyttöä.
- c) Katkaisuohjelmassa huomioidaan lakien ja kansainvälisten sopimuksien asettamat velvoitteet.
- d) Palvelujen lähestymistapa on yksilöllinen ja asiakaskeskeinen.
- e) Asiakastyölle on ohjelman sisällä sovitut yhteiset toimintamallit ja rakenne.
- f) Asiakastyötä seurataan ja onnistumista arvioidaan säännöllisesti.

- g) Asiakastyön seurantaan kehitetään standardoidut työvälineet. Tarvittaessa sisältöön tai ohjelman toteuttamiseen tehdään muutoksia.
- h) Palvelun tarjoaja ja työntekijät ymmärtävät ja hallitsevat katkaisuohjelmassa käytettävän lähestymistavan ja sen vaikutukset.

3.2.2 Asiakkaan tarpeiden arviointi ja tarpeen mukainen väkivallan katkaisu

Katkaisuojelmaan tultaessa asiakkaan tilanteeseen liittyvät riskit ja tarpeet selvitetään kokonaisvaltaisesti. Tämän pohjalta voidaan arvioida asiakkaan tarvetta katkaisuojelmalle ja soveltuvuutta kyseiseen ohjelmaan. Asiakkaiden tarpeita kartoittamalla varmistetaan, että työskentely tavoittaa oikean kohderyhmän.

Tarpeita arvioidessa huomioidaan myös esimerkiksi erilaiset neurokirjon piirteet tai kielellisen suoriutumisen haasteet, jotka saattavat vaikuttaa katkaisuohjelman lähestymistapaan ja siinä läpikäytäviin toimiin. Toimenpiteiden kohdistaminen oikein edellyttää yksilöllistä tarpeiden kartoitusta.

- a) Asiakkaan tarpeiden arviointiin on selkeät kriteerit.
- b) Tarpeita arvioitaessa kartoitetaan ja vahvistetaan asiakkaan motivaatiota katkaisuojelmaan osallistumiseen ja väkivallattomaan elämään.
- c) Katkaisuojelmalla on riittävän selkeästi määritelty kohderyhmä ja sisäänotto-kriteerit.
- d) Katkaisuohjelman soveltuvuutta arvioidaan asiakkaan muuttuvan elämäntilanteen mukaan.
- e) Palvelun järjestäjällä on valmius ohjata asiakas paremmin hänelle soveltuviin interventioihin, jos ohjelma ei vastaa asiakkaan tarpeita ja riskejä. Riskin arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 3.2.3.
- f) Asiakkaan tarpeita arvioitaessa huomioidaan mahdolliset ohjelmassa onnistumista vaikeuttavat tekijät ja niihin liittyvät tarvittavat toimenpiteet.

- g) Asiakas on tietoinen arvioinnin sisällöstä, etenemisestä ja tuloksista. Lisäksi hänellä itsellään on mahdollisuus esittää oma näkemys arviosta ja arvioinnin etenemisestä.
- h) Ohjelman aikana tehdään asiakkaan kanssa jatkosuunnitelma, jotta tuki jatkuu tarvittaessa katkaisuohtelman päättymisen jälkeen. Suunnitelma tehdään moniammatillisessa yhteistyössä asiakkaan tilanteen niin vaatiessa.
- i) Asiakkaalle tulee mahdollistaa tuen piiriin palaaminen ohjelman päätyttyä tai sen keskeytyessä.

3.2.3 Väkivaltaisen käyttäytymisen riskinarviointi

Väkivallan katkaisuohtelmat tähtäävät asiakkaan, läheisten ja yleisen turvallisuuden parantamiseen. Riskien arviointi, tunnistaminen ja hallinta ovat keskeinen osa väkivallan katkaisuohtelmissa tapahtuvaa työskentelyä. Jatkuvan arvioinnin ja hallinnan tarkoituksena on väkivaltariskin vähentäminen ja asiakkaan sekä mahdollisesti vaarassa olevien läheisten turvaaminen. Asiakkaan väkivaltariskin arviointi luo perustan turvallisuudelle työlle ja onnistuneelle interventiolle. Väkiuvaltariskiä laaditaan osana katkaisuohtelman hoitavaa ja tavoitteellista kokonaisuutta.

Riskiä voi arvioida esimerkiksi staattisten (muuttumattomien) ja dynaamisten (muuttuvien) riskitekijöiden kautta. Staattiset riskitekijät, kuten tekijän aiemmat väkivaltarikokset, ikä ja sukupuoli, ovat katkaisuohtelmien ulottumattomissa – niihin ei voida intervention avulla puuttua. (Taxman & Smith 2021, 98.) Staattiset riskitekijät saattavat kuitenkin olla merkityksellisiä sen kannalta, mihin katkaisuohtelmaan asiakas ohjataan tai millainen ohjelma sopii hänelle parhaiten.

Dynaamiset riskitekijät ovat sellaisia, joihin katkaisuohtelma voi vaikuttaa. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi antisosiaalisuus, rikos- tai väkivaltamyönteiset asenteet ja ongelmanratkaisun impulsiivisuus. (Taxman & Smith 2021.) Sekä staattiset että dynaamiset riskitekijät ovat keskeisessä roolissa, kun arvioidaan väkivaltariskiä (Tolvanen ym. 2021, 17). Lisäksi on huomioitava asiakkaan omaan turvallisuuteen liittyviä riskitekijöitä, kuten itsetuhoisuutta ja väkivallan uhriksi joutumisen riskiä.

Suomessa laajempia väkivaltariskin arviointeja tehdään mielentilatutkimusten yhteydessä, koko rangaistusajan vankilassa suoritettavan vangin anoessa ehdonalaista vapautusta ja arviotaessa väkivalta- tai seksuaalirikokseen syyllistyneen tarvetta vapautua ehdonalaisten vapauden aikana. Lisäksi yleisen psykiatrisen hoidon palve-

luissa tehdään vaarallisuusarvio, jos harkitaan tahdosta riippumatonta hoitoa tai psykoosipotilaan kotiuttamista. (Tolvanen ym. 2021, 14–15.) Suomessa poliisi käyttää kohdennetun väkivallan ennaltaehkäisemiseen uhka-arviota, jonka avulla pyritään tunnistamaan ennalta valittuun kohteeseen kohdistettua väkivaltaa suunnittelevia tekijöitä. (Turunen 2013.)

Katkaisuohjelmissa on myös tunnistettava väkivaltariskin arviointimenetelmiin liittyvät haasteet ja epävarmuudet. Väkivaltariskin arviointiin käytettävät menetelmät ovat väestötasolla melko luotettavia, mutta yksilötasolla arvioinnin luotettavuus on heikompi. Eri menetelmien välillä on myös huomattavia eroja arvioinnin osumatarkkuudessa. Vaarallisuuden ja väkivaltariskin arvioiminen -raportissa eritellään tarkemmin riskinarviointiin liittyviä ongelmia. (Tolvanen ym. 2021, 22–25.)

- a) Väkivaltariskin arviointiin pyritään käyttämään yleisesti hyväksytyjä riskinarviointimenetelmiä (ks. esim. Rimpeläinen ym. 2020). Palvelun tarjoaja huolehtii siitä, että arviota tekevillä on niiden laatimiseen vaadittava erilliskoulutus ja osaaminen.
- b) Riskin arvioimiseen voidaan käyttää integroitua työtapaa, jossa riskiä arvioidaan mahdollisuuksien mukaan eri viranomaisilta ja tekijän/uhrin läheisiltä saatujen tietojen perusteella.
- c) Riskinarvioinneissa noudatetaan yhtenäistä ja objektiivista linjaa, jotta kerätyistä tiedoista tehdään samansuuntaisia johtopäätöksiä.
- d) Riskinarviointia tehdään yhdessä asiakkaan kanssa ja keskustellaan havainnoista. Väkivallalle vaihtoehtoiselle toiminnalle tehdään suunnitelma.
- e) Kuntoutusohjelmassa työskennellään mahdollisuuksien mukaan uhripalveluiden kanssa väkivallan riskin vähentämiseksi.

3.2.4 Uhrin turvallisuus ja palveluiden yhteensovittaminen

Väkivallan tekijöille suunnatuissa katkaisuohjelmissa on huomioitava tarvittaessa myös uhrin turvallisuus. Uhrin turvallisuutta voidaan parantaa esimerkiksi eri perheenjäsenille suunnattujen työntekijöiden ja organisaatioiden välisen sujuvan yhteistyön kautta. Väkivallan uhrien kanssa toimiessa on huolehdittava siitä, että palveluiden piiriin ohjaaminen ja niihin osallistuminen ei vaaranna heidän turvallisuuttaan. Rikoslain

(39/1889) 15 luvun 10 § velvoittaa ilmoittamaan törkeän rikoksen valmistelusta viranomaiselle, kun rikos vielä olisi estettävissä.

Väkivallan katkaisuohjelmassa tulee kiinnittää huomiota myös potentiaalisten uhrien asemaan, eli väkivallan ennaltaehkäisyyn. Asiakkaan tilannetta ja riskejä kartoittaessa tulee selvittää, millaisessa väkivallan uhriksi joutumisen riskissä tämän ympärillä olevat henkilöt ovat. Lisäksi on huomioitava asiakkaan riski joutua itse väkivallan uhriksi. Väkivaltatyötä tehdään asiakkaan, uhrien ja potentiaalisten uhrien turvallisuuden parantamiseksi.

Lähisuhdeväkivallan tekijöille suunnatuissa katkaisuohjelmassa asiakkaalta kysytään lupa olla yhteydessä uhuriin (pois lukien lapsiuhrit, ks. 3.2.5). Katkaisuohjelman työntekijöiden tulee olla yhteydessä uhrille tarjottaviin palveluihin ja toimia yhteistyössä uhrin palveluiden kanssa. Suomessa voimassa oleva Istanbulin sopimus velvoittaa kaikkia soveltuvia viranomaisia tekemään väkivallan riskinarviointia sekä arvioimaan uhrin kuoleman vaaraa ja sekä tarjoamaan uhrille turvallisuutta lisääviä toimenpiteitä yhteensovituin toimin (SopS 53/2015, Art. 51 ja 18). Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt saavat ilmoittaa poliisille välttämättömät tiedot uhkaavan teon estämiseksi, jos on syy epäillä jonkun joutuvan väkivallan kohteeksi (270/2015 & 271/2015).

- a) Katkaisuojelma ottaa aktiivisen roolin muiden toimijoiden kanssa varmistaakseen uhrin tai uhrien turvallisuuden.
- b) Uhrin turvallisuustilannetta arvioidaan jatkuvasti tekijän riskinarvioiden ja elämäntilanteen kokonaisvaltaisen seuraamisen kautta (ks. 3.2.2 & 3.2.3)
- c) Uhrin hakeutuessa palveluiden piiriin hänelle tehdään turvasuunnitelma, joka on toimintamalli väkivaltatilanteessa toimimiseen. Malleja turvasuunnitelmasta löytyy esimerkiksi [Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilta](#).
- d) Katkaisuojelmiin liittyvien mahdollisten paritapaamisten järjestäminen määrittyy uhrin tilanteesta käsin. Väkivallan kokijan on tunnettava olonsa riittävän turvalliseksi. Ennen tapaamista katkaisuohjelman työntekijät arvioivat, onko tapaaminen psyykkisesti ja fyysisesti turvallinen.

3.2.5 Lasten ja nuorten huomioiminen

Lasten ja nuorten huomioiminen väkivaltatyössä pohjaa Lastensuojelulakiin (417/2007) ja YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen (Unicef 1989). Niissä määrätään lasten oikeudesta kehitystä tukeviin kasvuolosuhteisiin ja turvalliseen kehitykseen. Nämä ovat myös katkaisuohjelmassa huomioitavia periaatteita – väkivallalle altistuneiden tai altistumisen riskissä olevien lasten turvallisuudesta tulee huolehtia. Lisäksi lastensuojelulaki (88/2010 § 25) määrää ilmoitusvelvollisuudesta, jos katkaisuohjelmassa käy ilmi lasten terveyttä ja hyvinvointia vaarantavia seikkoja.

Väkivaltaisesti oireilevien lasten ja nuorten tilanteeseen tulee puuttua viipymättä. Lapsi tai nuori on ohjattava soveltuviin palveluihin, jotta elämäntilanne saadaan vakautettua. Tarvittaessa perheen tilannetta kartoitetaan laajemmin.

- a) Katkaisuohjelmassa huolehditaan prosessiin liittyvien lasten ja nuorten fyysisestä ja psyykkisestä turvallisuudesta. Henkilöstöllä on velvollisuus tehdä lastensuojelulain mukainen ilmoitus huolen herätessä.
- b) Lapsen turvallisuus on aina etusijalla. Mikäli asiakkaalla tai asiakkaan lähipiirissä on lapsia, ja se on lasten edun mukaista, sisällytetään väkivallan katkaisuojelmaan myös vanhemmuutta ja turvallista aikuisuutta tukevia ulottuvuuksia.
- c) Lapsille ja nuorille kerrotaan tarvittaessa asianmukaisesti perheväkivallasta ja vanhemman osallistumisesta väkivallan katkaisuojelmaan. Sopivissa tilanteissa vanhemmille voidaan interventiossa antaa tukea ja työkaluja asiasta kertomiseen.
- d) Väkivallan katkaisuohjelman henkilökunta tuntee lastensuojelun palvelut ja niihin ohjaamisen.

Lähteet

Ahlgrén-Rimpiläinen, A., Joelsson, P., Kaarre, H., Rautanen, M., Niinistö, K., Lindberg, N. & Tiihonen, J. (2020). Vaarallisuuden arviointi – sattuman sattumaako? Edilev 2020/41. <https://www.edilex.fi/artikkelit/21506.pdf>

Ensi- ja turvakotien liitto (2013). Väkivaltatyön laitos- ja avopalvelutyön laatukriteerit 2.0. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy ja hoito. Hyväksytty liittohallituksessa 12.12.2013.

Eurooppalaiset vankeinhoitosäännöt (2021). Ministerikomitean suositus Rec(2006)2-rev jäsenvaltioille eurooppalaisista vankeinhoitosäännöistä. Rikosseuraamuslaitos 2021.

Hujala, A. & Taskinen, H. (2020). Uudistuva sosiaali- ja terveysala. Tampere University Press.

Jennings, W., Piquero, A. & Reingle, J. (2011). On the overlap between victimization and offending: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 17(1), 16–26.

Kivivuori, J. (2021). Objektivisuus empiirisen tutkimuksen tavoitteena: esimerkkinä kriminologia. Teoksessa Nieminen, K. & Lähteenmäki, N. (toim.): *Empiirinen oikeustutkimus*. Helsinki: Gaudeamus. S. 52–69.

Kivivuori, J., Aaltonen, M., Danielsson, P., Näsi, M., & Suonpää, K. (2018). *Kriminologia : rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Gaudeamus.

Kivivuori, J. (2017). Rikoksentorjunnan arviointitutkimuksen tietokanta. *Haaste 2/2017* (s.34–36).

Lehmuskoski, A., Ålander, A., Immonen, M., Virtanen, N., Lohijoki, H. & Jokinen, T. (2021). Kirjaaminen monialaisessa yhteistyössä: Versio 2.0. *Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 12/2021*.

Liimatainen, M. & Rantaeskola, S. (2022). *Toiminnallinen käsikirja lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi ja ennalta estämiseksi*. Poliisihallitus. (poliisi.fi)

Neville, F., Goodall, C., Williams, D. & Donnelly, P. (2014). Violence brief interventions: A rapid review. *Aggression and Violent Behavior*, 19(6), 692–698.

October, M. & Laitinen, H. (2022). Lähisuhdeväkivallan ehkäisystä hyvinvointialueilla: THL:n Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Ohjaus 10/2022.

Poliisihallitus 2021. Poliisin palveluohjauskirje lähisuhdeväkivallan osapuolille. Ohjaava kirje 9.11.2021.

Rec(2006)2-rev. Recommendation Rec(2006)2-rev of the Committee of Ministers to member States on the European Prison Rules.

Rec (2017) 3. Recommendation CM/Rec (2017) 3 on the European Rules on community sanctions and measures (Adopted by the Committee of Ministers on 22 March 2017 at the 1282nd meeting of the Ministers' Deputies).

Respect 2017. The Respect Standard.

Serie, C., Van Damme, L., Pleysier, S., De Ruiter, C., & Put, J. (2021). The relationship between primary human needs of the Good Lives Model (GLM) and subjective well-being in adolescents: A multi-level meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 61, 101651–. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2021.101651>.

SopS 88/2011. Tasavallan presidentin asetus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta (Lanzaroten sopimus). https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2011/20110088/20110088_1.

SopS 53/2015. Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Istanbulin sopimus. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053>.

Taxman, F. S. & Smith, L. (2021). Risk-Need-Responsivity (RNR) classification models: Still evolving. *Aggression and Violent Behavior*, 59, 101459–. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2020.101459>.

Tolvanen, M., Keski-Valkama, A., Koskela, T., Pajuoja, J., Rautanen, M., Tiihonen, J., Tyni, S., Törölä, M. & Eskelinen, E. Vaarallisuuden ja väkivaltariskin arviointi. Valtio-neuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:70.

Turunen, J. (2013). Väkivallan ennalta torjunta perustuu uhka-arviointiin. Haaste 3/2019 (s.29–31).

Unicef (1989). YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista.

Vauhkonen, T., Kaakinen, M. & Hoikkala, T. (2021). Seksuaalirikosten tekijät, tekotilanteet ja ennaltaehkäisemisen mahdollisuudet. (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja; No. 2021:56). Valtioneuvoston kanslia.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-488-0>.

Lait ja asetukset

Esitutkintalaki (805/2011)

EU:n yleinen tietosuoja-asetus (2016/679)

Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa (1301/2021)

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (748/2021)

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä (559/1994)

Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta (400/2015)

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011)

Lastensuojelulakiin (417/2007)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Vankeuslaki (767/2005)

Tietosuojalaki (1050/2018)

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-400-478-7 (PDF)